

Werkstuk Aardrijkskunde Nomaden in de woestijn

Werkstuk door een scholier

1549 woorden

30 maart 2000

★ 5,3

366 keer beoordeeld

Vak

Aardrijkskunde

Nomadisme

Hierbij gaat het om een leefwijze, waarbij een sociale groep het hele jaar door in verplaatsbare behuizingen woont. Dit is noodzakelijk omdat het levensonderhoud van deze mensen van hun dieren afhangt. Deze dieren variëren al naargelang de klimaatzone. In de Noord-Afrikaanse landen via Europa en Azië tot Tibet worden voornamelijk schapen en geiten gehouden, in de Sahel-zone en in Mongolië runderen, en in Arabië en Donker Afrika komt hier de dromedaris bij. In Noord-Europa en Siberië houdt men rendieren en in Tibet Jakken. Afhankelijk van het jaargetijde moeten de dieren het hele jaar door tussen zomer - en winterweiden heen en weer worden gesleept. In de wintermaanden trekt men naar de dalen, omdat de bergweiden vaak met sneeuw zijn bedekt. Omgekeerd trekt men in de warme zomermaanden weer naar de bergweiden. Zo kunnen beide soorten weiden tot aan het volgende seizoen regenereren.

Er zijn 2 vormen van nomadisme: het horizontale en het verticale nomadisme. Het verticale nomadisme beschrijft de trektochten tussen bergen en dalen, het horizontale nomadisme heeft betrekking op de uitgebreide tochten op gelijke grond. Mensen die een nomadenbestaan leiden zijn in economische opzicht afhankelijk van hun dieren en dierproducten. Behalve melk en melkproducten (boter, kaas) zijn wol en – in geringere mate dan doorgaans wordt aangenomen – het vlees van de dieren van betekenis.

Vroeger nam men aan dat nomaden uitsluitend leven van hun eigen producten. Dit is inmiddels weerlegd. Altijd al hebben nomaden, ofwel gevestigde landbouwers ruilbetrekkingen onderhouden, ofwel hebben zij zich door middel van bijverdiensten van andere levensmiddelen kunnen voorzien. Sommige nomaden nestelen zich bijvoorbeeld in het transportwezen of bedrijven(extra) handel. Beide zijn immers goed te combineren met het houden van dieren, als het bijvoorbeeld gaat om runderen of kamelen. Een andere vorm van bijverdienste die tegenwoordig steeds meer aan betekenis wint, is het werken als dagloner of als hulp bij de oogst.

Het nomadendom wordt door de politici van de meeste landen niet graag gezien. Vaak zijn er pogingen van staatswege om, de nomaden te bewegen om zich definitief te vestigen. Men vreest dat zij bij hun trektochten, die niet zelden de staatsgrenzen overschrijden, de gelegenheid uitbuiten om te smokkelen en te spioneren. Ook vreest men het ontstaan van epidemieën. Genoemde pogingen zijn evenwel tot nu toe meestal mislukt. In Rusland heeft men inmiddels deze vorm van bestaan erkend, omdat zonder de

nomaden bepaalde gebieden braak zouden liggen.

Varianten van het nomadisme zijn half en gedeeltelijk nomadisme en transhumance.

Half nomadisme is een levensvorm waarin, behalve het houden van dieren, ook landbouw wordt bedreven. Er worden cultuurplanten gekweekt die onder de klimatologische omstandigheden van het gebergte kunnen groeien. De akkerbouw wordt zowel op zomer- als winterplaatsen bedreven. Aan de op het jaargetijde gerichte trektochten hoeven niet per se alle leden van de groep deel te nemen. Vaal blijven enkelen op het land. Anders is het gedeeltelijk nomadisme. Ook hier wordt akkerbouw en veeteelt bedreven. Hier is echter sprake van vaste nederzettingen, waar het hele jaar door de leden van de groep verblijven die voor de akkers zorgen. (vrouwen, kinderen en ouderen). Enkel de veehouders zijn met hun kudden onderweg, en hebben hun mobiele woning bij zich. In de zomer blijven de veehouders met hun kudden in de buurt van de nederzetting. Half en gedeeltelijk nomadisme kan als subsistentie worden beschouwd. In beide gevallen is ook de grootfamilie de productie-eenheid.

De transhumance lijkt in economische opzicht op het gedeeltelijk nomadisme. Het verschil is enkel dat de veehouders bij hun nederzetting blijven en herders in dienst nemen, die het gehele jaar door de kudden voor hun rekening nemen

Nomaden (Bedoeïenen)

Bedoeïenen behoren in etnisch opzicht tot de Arabieren, maar onderscheiden zich door het feit dat ze geen vast woonpatroon hebben. Ze leven in onbebouwd gebied, ver van de gevestigde stad- en streekbevolking. Het Arabische woord 'badw' wordt gebruikt ter benaming van deze groep mensen, die zich van de groep, de hadar (=gevestigde bevolkingsgroep), onderscheiden. Bedoeïenen behoren dus niet tot een homogene cultuur maar komen uit verschillende etnische groepen. Het enige verbindende criterium is hun nomadische leefwijze.

De vormen van nomadisme zijn veelsoortig. Er zijn fokkers van dromedarissen en schapen, en de kameelnomaden. Er bestaan in de verschillende opvattingen over de vraag, welke van deze groepen nu met de term bedoeïenen moet worden aangeduid. De ene opvatting verstaat onder dit begrip alle vormen van nomadisme in het Arabisch gebied. De andere opvatting gaat ervan uit dat hieronder alleen die bedoeïenen moeten worden verstaan, die zichzelf als badw aanduiden.

De bedoeïenen zijn typische nomaden. Echte nomaden trekken met hun kudden tussen hun zomer- en winterweiden heen en weer. De wegen zijn door het gewoonterecht voor elk volk vastgesteld. Het komt evenwel dikwijls tot onenigheden op grond van territoriale aanspraken. De opbrengst van de veeteelt is voor het levensonderhoud van de nomaden niet voldoende. Het tekort wordt aangevuld door ruilbetrekkingen met andere volken of door zaken te doen op de nabijgelegen oasemarkten. Omdat de bedoeïenen door hun voortdurende omzwervingen vertrouwd zijn met de woestijn, zijn ze bijzonder geschikt als begeleiders van pelgrims en handelskaravanen. Bovendien verhuren ze zich vaak als tussenhandelaars bij de handel met het buitenland. Een andere bron van inkomsten is de controle van de handelsroutes die vaak door hun gebied voeren. De handelaars en reizigers die hiervan gebruik maken moeten tolgelden betalen.

Tot de bedoeïenen behoren ook de halfnomaden. Zij bedrijven naast veeteelt wat akkerbouw en/of planten dadelpalmen. Het trekken met de dieren wordt door een deel van de groep gedaan, de anderen verblijven op hun vaste domicilie, dat aan de rand van de steppe in een kleine oase ligt. Bij de halfnomaden gaat het vermoedelijk om verarmde nomaden die door andere stammen van hun weiden in de steppe zijn verdrongen. Dikwijls is hun maatschappelijke status gering omdat ze vaak in een afhankelijkheidspositie verkeren ten opzichte van echte nomadenstammen. Deze beschouwen hen als minderwaardig omdat ze geen veeteelt bedrijven.

Door het voortdurend rondtrekken van de bedoeïenen kan er van groot materiële bezit geen sprake zijn. De bezittingen moeten licht, degelijk, transportabel en onbreekbaar zijn. De behuizing bestaat gewoonlijk uit een tent van zwart geitenhaar, die snel opgebouwd en afgebroken kan worden.

De politiek-sociale eenheid van de bedoeïenen is de stam, die weer is onderverdeeld in substammen. Deze kunnen op hun beurt worden ingedeeld in kleine kampgemeenschappen die in hun kleinste vorm kunnen bestaan uit twee tot zeven tenten. Grotere wooneenheden zijn op grond van de schaarse woestijnplantengroei veelal niet mogelijk. De leden van een stam, substam of kampgemeenschap worden verbonden door een gemeenschappelijke echte of fictieve afstamming, die op één voorouder teruggaat. De opeenvolging van de generaties is bij de stamleden vaak bekend. Met de toevoeging beni (zoon) in de naam wordt de eigennaam door talrijke namen van voorvaders aangevuld.

Zoals bij alle nomaden was het altijd al moeilijk, de bedoeïenen bij een bepaalde staatsorde in te delen. Er zijn echter aaneensluitingen die op een staat lijken op grond van religieuze overeenkomsten. Binnen een stam is de clan of de grootfamilie de sociale eenheid. Vaak vindt men bij de bedoeïenen een strenge hiërarchie binnen de stam. Al naargelang afstamming en rijkdom worden ze onderverdeeld in zes of meer groepen die op kasten lijken. De leiding van een stam berust bij een stamhoofd, de sjeik, die als leider van een grote stamgemeenschap de status heeft van een vorst. De substammen worden geleid door een aanvoerder, die evenwel eerder de positie inneemt van een gelijke onder gelijken. Deze beschikt weliswaar gewoonlijk over grotere rijkdommen dan zijn stamgenoten, maar hij is verplicht deze bij een gastmaal of andere feestelijkheid te verdelen, om zijn maatschappelijke erkenning te handhaven.

Het economische systeem van het nomadisme is zeer crisisgevoelig. De nauwe familiebetrekkingen binnen de groep dienen niet in de laatste plaats als bescherming tegen epidemieën, rampen en gebrek aan water, die het bestaan snel kunnen bedreigen. In vroegere tijden was er daarom dikwijls sprake van overvallen op karavanen en aanvallen op de oasebevolking, vermoedelijk meestal om de eigen nood te lenigen. Tegenwoordig komt dit echter minder vaak voor.

Moderne grenzen verhinderen het rondtrekken in buurlanden; de oasebevolking kan door irrigatietechnieken een woestijngebied ontsluiten. Er bestaat tegenwoordig minder vraag naar veeteeltproducten van de nomaden, omdat de markten zowel op internationaal als op nationaal niveau steeds meer worden ingeperkt. Ook het karavaanverkeer in de woestijn stagneert. Bovendien streeft men in bijna alle landen ernaar, de nomaden een vaste verblijfplaats te geven omdat hun economisch stelsel over het algemeen als verouderd wordt beschouwd. Daartoe worden er van staatswege vaak geldpremies betaald.

De bedoeïenen ontstonden vermoedelijk in de 11de eeuw voor Christus. Dit ontstaan is nauw verbonden met de domesticatie van de kameel. Halfnomadisme bestond waarschijnlijk al eerder, vermoedelijk reeds in de Nieuwe Steentijd. Het nomadisme is waarschijnlijk ontstaan in het gebied van Syrië en Noord-Arabië. Toen zijn de bedoeïenen in de loop van het eerste millennium voor Christus naar het zuiden en het zuidwesten getrokken, zodat het Arabische cultuurgebied geleidelijk door bedoeïenen werd bevolkt. Het is mogelijk dat dit proces veroorzaakt of versterkt werd door klimatologische veranderingen, bijvoorbeeld door uitdroging en het tot steppe worden van het betreffende gebied. Anderzijds is het echter ook denkbaar dat, door het zich uitbreiden van de nomaden, de kwaliteit van de bodem minder werd en daarom groepen bodembouwers het economische systeem van de nomaden overnamen.